

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น

กนกวรรณ อุบลบาน¹, สุทิน ชนะบุญ²

(วันที่รับบทความ: 30 สิงหาคม 2563; วันที่แก้ไข 28 ตุลาคม 2563; วันที่ตอบรับ 11 พฤศจิกายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงพรรณนาภาคตัดขวาง เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น มีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จำแนกตามชั้นปี ได้ตัวอย่างจำนวน 219 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 และ ค่าความเชื่อมั่นของความรู้โดยใช้วิธีของคูเดอร์แอนริชาร์ดสัน (KR-20) ได้ค่าเท่ากับ 0.70 ค่าความเชื่อมั่นของทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่และแบบสอบถามปัจจัยเอื้อใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.79, 0.82 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด OR และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติ Chi-Square Test, 95% CI of OR

ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียน เคยสูบบุหรี่ ร้อยละ 18.26 เหตุผลที่สูบบุหรี่ เพราะอยากลองด้วยตนเอง ร้อยละ 72.5 ส่วนใหญ่สูบบุหรี่สำเร็จรูป ร้อยละ 62.5 ปกติสูบบุหรี่วันละ 1 มวน ร้อยละ 37.5 ส่วนใหญ่จะสูบบางโอกาส ร้อยละ 52.5 ในโอกาสเข้าสังคมกับเพื่อน ร้อยละ 45.0 สถานที่สูบบนโรงเรียนส่วนใหญ่ คือ ห้องน้ำ ร้อยละ 40.0 ได้บุหรี่โดยการซื้อเองและได้มาจากเพื่อน ร้อยละ 35.0 ซื้อที่ร้านขายของชำทั่วไป ร้อยละ 50.0 ซื้อบุหรี่แบบขายแยกเป็นมวน ร้อยละ 67.5 พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ (p-value=0.001) ค่าใช้จ่าย (p-value=0.004) ทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ (p-value=0.004) การรับรู้แนวทางปฏิบัติเรื่องบุหรี่ในโรงเรียน (p-value=0.042) ปัจจัยเอื้อความยากในการเข้าถึงบุหรี่ (p-value=0.001) ปัจจัยเสริมมีเพื่อนสนิทที่ สูบบุหรี่ (p-value=0.001)

ดังนั้นโรงเรียนควรมีนโยบายป้องกันการสูบบุหรี่ในโรงเรียนและควรมีการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันการสูบบุหรี่สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

คำสำคัญ : พฤติกรรมการสูบบุหรี่ , ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่,
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

¹ นักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรจังหวัดขอนแก่น,

E-mail: yokmaroon5@gmail.com

² อาจารย์, วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น, คณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก,

E-mail: sutin@scphkk.ac.th

Corresponding author: สุทิน ชนะบุญ, E-mail: sutin@scphkk.ac.th

Smoking Behavior and Related Factors of Junior Students who Studying at Secondary School that Located in Khon Kaen Province

Kanokwan Aubonban¹, Sutin Chanabun²

(Receive 30th August 2020; Revised: 28th October 2020; Accepted 11th November 2020)

Abstract

A cross-sectional descriptive study aims to investigate smoking behavior and related factors of junior students who studying at secondary school that located in Khon Kaen Province. Questionnaires with 0.67 to 1.00 of an IOC score, 0.70 of KR-20, and 0.79, 0.82 Cronbach's Alpha Coefficient of attitude and contributing factors of smoking behavior respectively. 219 participants were allocated questionnaires by a stratified random sampling technique. Descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, median, standard deviation, maximum and minimum were used to illustrate general characteristics while OR and Chi-Square with 95% CI were utilized to elucidate a correlation.

Results showed that 18.26% of sample group have being had smoking experience, a main motive was challenge face (72.5%), more than half (62.5%) smoked ready – made cigarettes, one stick was frequently found (37.5%), around half (52.5%) smoked on occasion and lower than half (45.0%) acted when get together with friends, habitual smoking area was restroom (40.0%), cigarettes acquisitiveness were buying themselves and sharing of friend (35.0%). Focused on buying behavior, buying place was a grocery store (50.0%) and higher than half (67.5%) bought separated rolls. Turn to related factors, there were six significant statistics factors, gender (p-value=0.001), expenses (p-value=0.004), smoking attitudes (p-value= 0.004), perception of smoking recommendation in school (p-value=0.042), difficult access was only one of enabling factors found (p-value=0.001) and close friend was one of Reinforcing Factors found (p-value=0.001).

Suggestion: School policy and life skill campaign should be organized for smoking prevention.

Keywords: Smoking Behavior, Factors Related to Smoking, Secondary Students

¹ Bachelor of Public Health (Community of Public Health), Sirindhorn College of Public Health, Khon Kaen, E-mail: yokmaroon5@gmail.com

² Lecturer, Sirindhorn College of Public Health Khon Kaen, Faculty of Public Health and Allied Health Sciences, Praboromarajchanok Institute, E-mail: sutin@scphkk.ac.th
Corresponding author: Sutin Chanabun, E-mail: sutin@scphkk.ac.th

บทนำ

สาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งของการเสียชีวิตของประชากรเกิดจากปัจจัยเสี่ยงด้านการสูบบุหรี่¹ คนไทยเสียชีวิตจากโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่ ปีละ 42,000 คน หรือวันละ 115 คน หรือ ชั่วโมงละ 5 คน² ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2547 – 2557) พบว่าอัตราการสูบบุหรี่ของเยาวชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.58 เป็นร้อยละ 8.25 โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ผู้หญิงมีการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นจากการสำรวจ พ.ศ.2558 เปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2557 พบว่าอัตราการบริโภคยาสูบลดลงจากร้อยละ 8.25 เป็น 7.92 แต่อายุเฉลี่ยของเยาวชนที่เริ่มสูบบุหรี่มีแนวโน้มลดลง³ และจากผลการสำรวจในปี พ.ศ. 2560 พบว่าจากจำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น 55.9 ล้านคน เป็นผู้ที่สูบบุหรี่ 10.7 ล้านคน (ร้อยละ 19.1)⁴

จากการศึกษาเรื่องที่ โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น พบว่ามีการสูบบุหรี่ในโรงเรียน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการโดดเรียนเพื่อไปสูบบุหรี่ เข้าเรียนช้า ผลการเรียนรู้ลดลงและชักชวนเพื่อนไปสูบบุหรี่ เป็นต้น

จากแนวคิดของ PRECEDE Framework⁵ และงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมกับสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ ปัจจัยนำ⁶⁻¹² ได้แก่ เพศ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ค่าใช้จ่ายต่อเดือน, การอยู่ร่วมกันกับครอบครัว, ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่, ทักษะชีวิตที่มีต่อบุหรี่, ปัจจัยเอื้อ⁷ ได้แก่ สภาพแวดล้อมของชุมชน ปัจจัยเสริม^{6-7,9} ได้แก่ มีเพื่อนสนิทสูบบุหรี่, มีคนในครอบครัวสูบบุหรี่, การรับรู้ข้อระเบียบเรื่องบุหรี่ในโรงเรียน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับหน่วยงานสาธารณสุข และสถานศึกษาในการวางแผนการดำเนินงานด้านสุขภาพเพื่อให้นักเรียนสามารถควบคุมตนเองและป้องกันไม่ให้นักเรียนสูบบุหรี่ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น

- 1) ปัจจัยนำ ได้แก่ เพศ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ค่าใช้จ่ายต่อเดือน, การอยู่ร่วมกันกับครอบครัว, ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่, ทักษะชีวิตที่มีต่อบุหรี่, การรับรู้แนวทางปฏิบัติเรื่องบุหรี่ในโรงเรียน
- 2) ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน, สภาพแวดล้อมของชุมชน, การซื้อบุหรี่ในชุมชน, สถานที่ซื้อบุหรี่, ราคาของบุหรี่
- 3) ปัจจัยเสริม ได้แก่ มีเพื่อนสนิทสูบบุหรี่, มีคนในครอบครัวสูบบุหรี่

ตัวแปรตาม

พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาภาคตัดขวาง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแห่งหนึ่ง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 219 คน คำนวณขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรประมาณค่าสัดส่วน กรณีที่ทราบขนาดประชากร จากสูตรการคำนวณ อรุณ จิรวรรณกุล และคณะ¹³ คำนวณของพฤติกรรมการสูบบุหรี่เท่ากับ 0.182 ธีติ บุคตาน้อยและคณะ¹² สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จำแนกตามชั้นปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ค่าใช้จ่ายต่อเดือน การอยู่ร่วมกันกับครอบครัว) จำนวน 6 ข้อ ข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิดและปลายปิด

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ จำนวน 12 ข้อ ข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 3 ทักษะการที่มีต่อบุหรี่ จำนวน 12 ข้อ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ ไว้ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เท่ากับ 5 คะแนน
เห็นด้วย	เท่ากับ 4 คะแนน

เฉยๆ	เท่ากับ 3 คะแนน
------	-----------------

ไม่เห็นด้วย	เท่ากับ 2 คะแนน
-------------	-----------------

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เท่ากับ 1 คะแนน
----------------------	-----------------

และกำหนดเกณฑ์ในการแปลผลคะแนนเฉลี่ยเป็นอันดับสเกล โดยใช้เกณฑ์ของ Best (1977)¹⁴ แบ่งคะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้

3.67 – 5.00 หมายถึง ระดับทัศนคติในระดับต่ำ

2.34 – 3.66 หมายถึง ระดับทัศนคติอยู่ในระดับ

ปานกลาง

1.00 – 2.33 หมายถึง ระดับทัศนคติอยู่ในระดับ

ไม่ดี

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเอื้อ จำนวน 9 ข้อ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ ไว้ดังนี้

มากที่สุด	เท่ากับ 5 คะแนน
-----------	-----------------

มาก	เท่ากับ 4 คะแนน
-----	-----------------

เฉยๆ	เท่ากับ 3 คะแนน
------	-----------------

น้อย	เท่ากับ 2 คะแนน
------	-----------------

น้อยที่สุด	เท่ากับ 1 คะแนน
------------	-----------------

และกำหนดเกณฑ์ในการแปลผลคะแนนเฉลี่ยเป็นอันดับสเกลโดยใช้เกณฑ์ของ Best (1977)¹⁴ แบ่งคะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้

3.67 – 5.00 หมายถึง ระดับปัจจัยเอื้อในระดับมาก

2.34 – 3.66 หมายถึง ระดับปัจจัยเอื้ออยู่ในระดับ

ปานกลาง

1.00 – 2.33 หมายถึง ระดับปัจจัยเอื้ออยู่ในระดับ

น้อย

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเสริม แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การรับรู้แนวทางปฏิบัติเรื่องบุหรี่ในโรงเรียน จำนวน 4 ข้อ ลักษณะข้อคำถาม

เป็นแบบเลือกตอบแบบ และกำหนดเกณฑ์ในการแปลผลคะแนนเฉลี่ย เป็นอันดับสเกล (Ordinal scale) แบ่งคะแนนเป็น 2 ระดับ ดังนี้ 3 – 4 หมายถึง ระดับการรับรู้แนวทางปฏิบัติมาก 0 – 2 หมายถึง ระดับการรับรู้แนวทางปฏิบัติน้อย ตอนที่ 2 มีคนใกล้ชิดสูบบุหรี่สูบบุหรี่ จำนวน 3 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ จำนวน 20 ข้อ ข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด และปลายปิด มีระดับการวัดเป็นนามสเกล (Nominal scale) คุณภาพเครื่องมือโดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ในส่วนของแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ ใช้วิธีของคูเดอร์แอนด์ริชาร์ดสัน (KR-20) ได้ค่าเท่ากับ 0.70 ในส่วนของแบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ และแบบสอบถามปัจจัยเอื้อ ใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 และ 0.82 ตามลำดับ

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติเชิงพรรณนา : จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และ OR
2. สถิติเชิงอนุมาน : สถิติไคสแควร์ และ 95%CI of OR

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น เลขที่ HE 6210042 และได้ขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลที่ได้ถือเป็นความลับ และนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น

ผลการวิจัย

ตัวอย่าง เป็นเพศชายร้อยละ 51.1 โดยมีอายุเฉลี่ย 13.97 ปี (S.D.= 0.91) ค่าใช้จ่าย 1,000 -3,000 บาท ร้อยละ 48.9 ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา ร้อยละ 61.2 เกรดเฉลี่ย มากกว่า 3.00 ร้อยละ 42.0

ตัวอย่าง เคยมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ร้อยละ 18.26 เริ่มสูบบุหรี่เพราะอยากลองด้วยตนเอง ร้อยละ 72.5 รองลงมาคือเพื่อนชวน ร้อยละ 42.5 สูบบุหรี่ครั้งสุดท้ายเมื่อ มากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา ร้อยละ 37.5 บุหรี่ที่สูบส่วนใหญ่เป็นบุหรี่สำเร็จรูป ร้อยละ 62.5 ปกติสูบบุหรี่วันละ 1 มวน ร้อยละ 37.5 สูบเพื่อต้องการคลายความเครียด ร้อยละ 22.5 ส่วนใหญ่สูบบุหรี่ที่ห้องน้ำ ร้อยละ 40.0 โดยซื้อบุหรี่จากร้านขายของชำทั่วไป ร้อยละ 50.0 ซื้อเองและได้มาจากเพื่อนอย่างละ ร้อยละ 35.0 ส่วนใหญ่มีการซื้อบุหรี่แบบแยกเป็นมวน ร้อยละ 67.5 มีสูบบุหรี่ในบางโอกาส ร้อยละ 52.5 และจะสูบบุหรี่มากขึ้นเมื่อเข้าสังคมกับเพื่อน ร้อยละ 45.0 (ดังตารางที่ 1)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ได้แก่ (1) เพศ โดยเพศชายสูบบุหรี่เป็น 3.54 เท่าของเพศหญิง (OR= 3.54 95%CI : 1.63 to 7.69, p-value=0.001) (2) ค่าใช้จ่าย 200 - 1,000 บาท สูบบุหรี่เป็น 2.78 เท่าของ ค่าใช้จ่ายมากกว่า 1,000 บาท (OR=2.78 95%CI : 1.37 to 5.65, p-value=0.004) (3) ทัศนคติที่มีต่อบุหรี่ โดยระดับปานกลาง สูบบุหรี่เป็น 2.77 เท่าของระดับสูง

(OR=2.77 95%CI: 1.36 to 5.63,p-value=0.004)
 (4) ปัจจัยเชื้อ ความยากในการเข้าถึงบุหรื ระดับต่ำ
 สูบบุหรืเป็น 5.72 เท่าของระดับสูง (OR=5.72 95%CI:
 1.74 to 18.77, p-value=0.001) (5) ปัจจัยเสริม
 นักเรียนที่มีการรับรู้แนวทางปฏิบัติเรื่องบุหรืใน
 โรงเรียนน้อยสูบบุหรืเป็น 2.44 เท่าของการรับรู้สูง
 (OR= 2.44 95%CI : 1.01 to 5.90, p-value=0.042)
 นักเรียนที่มีเพื่อนสนิทสูบบุหรื สูบบุหรืเป็น 3.30

เท่าของนักเรียนที่ไม่มีเพื่อนสนิทสูบบุหรื (OR=
 3.30 95%CI : 1.62 to 6.73,p-value = 0.001)

ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม
 การสูบบุหรื ได้แก่ ระดับชั้นเรียน อายุ พักอาศัย
 ในปัจจุบัน เกรดเฉลี่ย ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรื
 มีสมาชิกในบ้านที่สูบบุหรืและในละแวกบ้าน
 มีคนสูบบุหรื (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละพฤติกรรมการสูบบุหรื ของกลุ่มตัวอย่าง

พฤติกรรมการสูบบุหรื	จำนวน	ร้อยละ
พฤติกรรมการสูบบุหรื (n= 219คน)		
เคยสูบบุหรื	40	18.3
ไม่เคยสูบบุหรื	179	81.7
อายุที่สูบบุหรืหมดมวนครั้งแรก (n=40)		
ไม่เคยสูบบุหรืหมดมวน	25	62.5
อายุ 8 ปี	1	2.5
อายุ 10 ปี	2	5.0
อายุ 11 ปี	1	2.5
อายุ 12 ปี	5	12.5
อายุ 13 ปี	4	10.0
อายุ 14 ปี	2	5.0
จำนวนบุหรืที่สูบต่อวันวัน(n=40)		
น้อยกว่า 1 มวน	13	32.5
1 มวน	15	37.5
2 มวน	6	15.0
3 มวน	2	5.0
5 มวน	3	7.5
9 มวน	1	2.5
ลักษณะการสูบบุหรืในช่วง 30 วันที่ผ่านมา(n=40)		
สูบทุกวัน	6	15.0
สูบ 2-3 วันต่อครั้ง	2	5.0
สูบบางโอกาส	21	52.5
ไม่มีการสูบบุหรืในช่วง 30 วันที่ผ่านมา	11	27.5
โอกาสในการสูบบุหรืเพิ่มขึ้น(n=40)		
เขาสังคมกับเพื่อน	18	45.0
อยู่คนเดียว	11	27.5

พฤติกรรมการสูบบุหรี่	จำนวน	ร้อยละ
เมื่อมีเวลาว่างไม่มีอะไรทำ	5	12.5
เกิดภาวะเครียด	4	10.0
เรียนหนังสือหนัก	1	2.5
หลังอาหาร	1	2.5
สถานที่ที่สูบบุหรี่ในโรงเรียน(n=40)		
ห้องน้ำ	16	40.0
ไม่เคยสูบบุหรี่ในสถานศึกษาและที่สาธารณะ	13	32.5
ข้างหลังหอประชุม	4	10.0
บริเวณป่าข้างโรงเรียน	4	10.0
บริเวณตึกเก่า ที่ผู้คนไม่ค่อยเดินผ่าน	3	7.5
การได้บุหรี่ยาสูบ(n=40)		
ซื้อเอง	14	35.0
ได้จากเพื่อน	14	35.0
มีคนซื้อให้	9	22.5
อื่น ๆ	3	7.5
สถานที่ซื้อบุหรี่หรือยาเส้น(n=40)		
ร้านขายของชำทั่วไป	20	50.0
ไม่เคยซื้อบุหรี่	12	30.0
จากร้านสะดวกซื้อ	6	15.0
สวัสดิการร้านค้าชุมชน	1	2.5
จากเพื่อน	1	2.5
ส่วนใหญ่ในการซื้อบุหรี่ (n=40)		
แบบขายแยกเป็นมวน	27	67.5
แบบเป็นซองบุหรี่สำเร็จรูป	11	27.5
แบบบุหรี่ยาเส้นมวลง	2	5.0

ตารางที่ 2 จำนวน ร้อยละ การทดสอบความสัมพันธ์กับการเคยสูบบุหรี่ โดยใช้สถิติ Chi Square (n= 219)

ตัวแปร	สูบบุหรี่ (n=40)		ไม่สูบบุหรี่ (n=179)		OR (Crude)	95% CI of OR	χ^2	p- value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
เพศ								
ชาย	30	26.8	82	73.2	3.54	1.63 to 7.69	11.14	0.001
หญิง	10	9.3	97	90.7	1	-		
ค่าใช้จ่าย (บาท/เดือน)								
200-1,000 บาท	25	27.2	67	72.8	2.78	1.37 to 5.65	8.43	0.004
มากกว่า 1,000 บาท	15	11.8	112	88.2	1	-		
ทัศนคติที่มีต่อบุหรี่								
ระดับต่ำถึงปานกลาง	19	30.2	44	69.8	2.77	1.36 to 5.63	8.38	0.004
ระดับสูง	21	13.5	135	86.5	1	-		
ปัจจัยเอื้อ (ความยาก ในการเข้าถึงบุหรี่)								
ระดับต่ำ	11	9.5	105	94.8	5.72	1.74 to 18.77	13.85	0.001
ระดับ ปานกลาง	23	26.4	64	73.6	1.67	0.54 to 5.11		
ระดับสูง	6	37.5	10	62.5	1	-		
การรับรู้แนวทางปฏิบัติเรื่องบุหรี่ในโรงเรียน								
การรับรู้ต่ำ	9	32.1	19	67.9	2.44	1.01 to 5.90	4.14	0.042
การรับรู้สูง	31	16.2	160	83.8	1	-		
เพื่อนสนิทสูบบุหรี่								
มี	25	29.4	60	70.6	3.30	1.62 to 6.73	11.56	0.001
ไม่มี	15	11.2	119	88.8	1	-		

การอภิปรายผล

พฤติกรรมการสูบบุหรี่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น พบว่า เคยสูบบุหรี่ ร้อยละ 18.26 ซึ่งน้อยกว่า^{6,12} พบว่าเคยสูบบุหรี่ ร้อยละ 38.08 และนักเรียนเคยสูบบุหรี่ ร้อยละ 29.1 อาจเนื่องจากสภาพแวดล้อมบริบทของโรงเรียนที่ศึกษามีความแตกต่างกัน การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อายุยังน้อย และสภาพโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก

จำนวนการสูบบุหรี่ต่อวัน กลุ่มตัวอย่างสูบบุหรี่วันละ 1 มวน ร้อยละ 37.5 ซึ่งน้อยกว่า⁸ พบว่าจำนวนบุหรี่ที่สูบเฉลี่ยต่อวันส่วนใหญ่ 2-5 มวน ร้อยละ 45.24 เนื่องจากเป็นการสูบบุหรี่ในผู้สูบบุหรี่ที่ติดบุหรี่แล้ว จึงมีการสูบในทุก ๆ วัน โดยจะสูบอย่างน้อยวันละ 1 มวน เพื่อสูบบุหรี่ให้หายจากการอยากสูบบุหรี่

ลักษณะการสูบบุหรี่ใน 30 วันที่ผ่านมา คือ การสูบบางโอกาส ร้อยละ 52.5 เนื่องจากการสูบบุหรี่ของนักเรียนจะสูบบุหรี่เพื่อให้เข้ากับกลุ่มเพื่อนไม่ให้ตัวเองรู้สึกแตกต่างจากเพื่อน และให้เพื่อนยอมรับ โดยเมื่ออยู่กับพ่อแม่ ไม่เคยสูบร้อยละ 82.5 เนื่องจากนักเรียนกลัวผู้ปกครองทราบของตัวเองสูบบุหรี่ จึงไม่เคยสูบบุหรี่เมื่ออยู่กับพ่อแม่

ลักษณะการซื้อบุหรี่ กลุ่มตัวอย่างซื้อเองและได้จากเพื่อนอย่างละ ร้อยละ 35.0 เนื่องจากการซื้อบุหรี่ด้วยตัวเองทำได้ง่าย และหากไม่มีบุหรี่จึงทำให้มีการขอเพื่อนเพื่อมาสูบบุหรี่ก็ทำได้ง่ายเช่นกัน โดยแบบขายแยกเป็นมวน ร้อยละ 67.5 เนื่องจาก นักเรียนมีเงินการซื้อบุหรี่น้อยจึงทำให้ซื้อแบบแยกมวนสะดวกมากกว่าซื้อแบบเป็นซอง

และราคาบุหรี่ที่แยกเป็นมวนราคาถูกกว่าการซื้อเป็นแบบซอง

ปัจจัยนำ

เพศ เนื่องจาก เพศชายมีการสูบบุหรี่มากกว่าเพศหญิง เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมที่ถูกเพื่อนชักชวนได้และมีการอยากลองมากกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับการศึกษาศศิธร ชิดนายิ⁶ และ อรรวรรณ วรอรุณ⁷ ผลการศึกษาพบว่า เพศ เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีของศศิธร ชิดนายิ⁶ ที่ว่าเพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) และ อรรวรรณ วรอรุณ⁷ ที่ว่า เพศมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการควบคุมตนเองในพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสุพรรณบุรี

ค่าใช้จ่าย เนื่องจากค่าใช้จ่ายน้อยมีการสูบบุหรี่มากกว่าค่าใช้จ่ายมาก เนื่องจากผู้ปกครองทราบถึงพฤติกรรมการสูบบุหรี่ จึงให้เงินที่ลดลงเพื่อหวังให้ไม่มีการสูบบุหรี่จึงทำให้ค่าใช้จ่ายน้อยมีการสูบบุหรี่มากกว่าค่าใช้จ่ายมาก สอดคล้อง อรรวรรณ วรอรุณ⁷ และ ลักษณะพร กรุงไกรเพชร⁸ ผลการศึกษาพบว่า ค่าใช้จ่าย เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีของ อรรวรรณ วรอรุณ⁷ ที่ว่า ค่าใช้จ่ายที่ได้รับจากผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการควบคุมตนเองในพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสุพรรณบุรี และ ลักษณะพร กรุงไกรเพชร⁸ ที่ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการสูบบุหรี่ของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา พบว่าผู้ที่รายจ่ายมากสูบบุหรี่มากกว่าผู้ที่รายจ่ายน้อย $p\text{-value} < 0.001$

ทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ เนื่องจากการมีทัศนคติที่ดีต่อบุหรี่จึงทำให้มีการสูบบุหรี่มากกว่า

เพราะคิดว่าการสูบบุหรี่มีประโยชน์มากกว่าโทษ สอดคล้อง ชนก จามพัฒน์¹⁰ และจิราภรณ์ จันทรแก้ว¹¹ ผลการศึกษาพบว่า ทศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีของชนก จามพัฒน์¹⁰ ที่ว่าปัจจัยด้านทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ มีความสัมพันธ์กับเหตุผลการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและจิราภรณ์ จันทรแก้ว¹¹ ที่ว่าทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ (AOR= 2.62, 95%CI= 1.10-6.31) มีความสัมพันธ์กับการทดลองสูบบุหรี่ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การรับรู้แนวทางปฏิบัติเรื่องบุหรี่ในโรงเรียน
เนื่องจากกลุ่มที่มีการรับรู้แนวทางปฏิบัติเรื่องบุหรี่ในโรงเรียนมาก ทำให้เกิดการทราบแนวทางการปฏิบัติและเกิดความกลัวว่าจะกระทำผิด จึงมีการไม่สูบบุหรี่ มากกว่า กลุ่มที่มีการรับรู้แนวทางปฏิบัติเรื่องบุหรี่ในโรงเรียนน้อย สอดคล้อง อรรพรรณ วรอรุณ⁷ ผลการศึกษาพบว่าการรับรู้แนวทางปฏิบัติเรื่องบุหรี่ในโรงเรียนเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีของ อรรพรรณ วรอรุณ⁷ ที่ว่าการรับรู้กฎระเบียบเรื่องบุหรี่ของโรงเรียน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการควบคุมตนเองในพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัจจัยเอื้อ

ความยากในการเข้าถึงบุหรี่ เนื่องจากการซื้อขายบุหรี่ ที่ทำได้ง่ายต่อการเข้าถึงบุหรี่และสภาพแวดล้อมที่ทำให้มีผลต่อการอยากสูบบุหรี่ จึงทำให้ช่วงวัยนี้ที่มีความอยากทดลองอยู่แล้วจึงไปสูบบุหรี่

ปัจจัยเสริม

การมีเพื่อนสนิทสูบบุหรี่ มีโอกาสสูบบุหรี่มากกว่าไม่มีเพื่อนสนิท เนื่องจากการมีเพื่อนสนิทที่สูบบุหรี่มีการถูกชักชวนให้มาสูบบุหรี่ได้ง่าย เพราะบางคนมีเจตคติที่ว่า ถ้าไม่สูบบุหรี่จะเข้ากับเพื่อนไม่ได้ เพื่อนจะไม่ยอมรับเข้ากลุ่ม ทำให้เกิดค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง จึงทำให้มีการสูบบุหรี่ ซึ่งสอดคล้องศศิธร ชิดนายิ⁶ และอรรพรรณ วรอรุณ⁷ ผลการศึกษาพบว่า การมีเพื่อนสนิทสูบบุหรี่ เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีของ ศศิธร ชิดนายิ⁶ ที่ว่าเพื่อนสนิทชักชวนให้สูบบุหรี่ และมีคนสูบบุหรี่มาอยู่ใกล้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value < 0.05) และอรรพรรณ วรอรุณ⁷ ที่ว่า อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการควบคุมตนเองในพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสุพรรณบุรี

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

- 1) จากผลการศึกษาพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่อยู่ในระดับต่ำ ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายจากการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้น เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความรู้และตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการสูบบุหรี่
- 2) จากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยนำ เพศ ค่าใช้จ่าย ปัจจัยเอื้อ ความยากในการเข้าถึงบุหรี่และปัจจัยเสริมได้แก่ การมีคนใกล้ชิดติดสูบบุหรี่คือเพื่อนสนิท มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ดังนั้นบิดามารดา หรือผู้ปกครองควรให้ความดูแลเอาใจใส่ในการคบเพื่อนของนักเรียน ตรวจตราใกล้ชิดเรื่องการสูบบุหรี่ของบุตร และอบรมบุตรให้ตระหนักในการใช้จ่าย เพื่อที่จะได้ไม่ซื้อบุหรี่มาสูบ

- 3) จากผลการศึกษาพบว่า การรับรู้แนวทางปฏิบัติเรื่องบุหรี่ยังในโรงเรียนและพฤติกรรมการสูบบุหรี่อยู่ที่โรงเรียน ส่วนใหญ่สูบบุหรี่ที่ห้องน้ำ ดังนั้นโรงเรียนควรมีมาตรการเข้มงวดให้นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด มีการตรวจสอบแหล่งมั่วสุมเป็นประจำเพื่อป้องกันนักเรียนไม่ให้มีการสูบบุหรี่
- 4) จากผลการศึกษา พบว่าทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ดังนั้นโรงเรียน ครอบครัวและชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักถึงอันตรายจะเกิดขึ้นจากการสูบบุหรี่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่แบบเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก
- 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตเทศบาลและเขตชนบท

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ โรงเรียนที่อนุญาตให้เก็บข้อมูล ตัวอย่าง นักเรียน คุณครู ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุก ๆ ท่าน

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักควบคุมการบริโภคยาสูบ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. แผนยุทธศาสตร์การควบคุมยาสูบแห่งชาติ พ.ศ. 2559 - 2562. [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [เข้าถึงเมื่อ 29 ต.ค. 2562]. เข้าถึงได้จาก <http://btc.ddc.moph.go.th>

2. สำนักควบคุมการบริโภคยาสูบ. ข้อมูลน่ารู้: การบริโภคยาสูบของประชากรไทย. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555.
3. กระทรวงสาธารณสุข. แผนงานควบคุมการบริโภคยาสูบ ปี 2560 - 2564. [อินเทอร์เน็ต]; [ม.ป.ป.] [เข้าถึงเมื่อ 9 ต.ค. 2563]. เข้าถึงได้จาก <http://plan.ddc.moph.go.th>
4. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานประจำปี 2561 สำนักงานสถิติแห่งชาติ. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด; 2562 [เข้าถึง เมื่อ 7 ต.ค. 2562]. เข้าถึงได้จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib9>
5. Green, L.W. & Kreuter, M.W. Health Promotion Planning: An Educational and Environment Approach. California: Mayfield Publishing; 1991.
6. ศศิธร ชิดนาคี และวราภรณ์ ยศทวี. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นจังหวัดอุดรดิตถ์. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรดิตถ์. 2561; 10(1): 83-93.
7. อรรณพ วรอรุณ, ปิยะธิดา ขจรชัยกุล, ฉัตรสมัน พงศ์นิธิโย, พิมพ์สุรางค์ เตชะบุญเสริมศักดิ์, และ ศุภชัย ปิติกุลตั้ง. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการควบคุมตนเองในพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัด

- สุพรรณบุรี. วารสารสาธารณสุข
มหาวิทยาลัยบูรพา. 2560; 12(2):75-85.
8. ลักษณะพร กรุงไกรเพชร และกิตติ
กรุงไกรเพชร. ปัจจัยที่มีผลต่อการสูบบุหรี่
ของนิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา. บุรพาเวช
สาร. 2560; 4(1): 21-30.
9. มณฑา เก่งการพานิช, แสงเดือน สุวรรณรัมย์,
ชวลา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม,
และธราดล เก่งการพานิช. ปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่
ของวัยรุ่นหญิงในเขตกรุงเทพมหานคร.
วารสารสุขศึกษา. 2557; 37(128):
29-44.
10. ชนก จามพัฒน์, เกียรติ กำจรกุล และจิราภรณ์
สรรพวีรวงศ์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อ
การสูบบุหรี่ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารเครือข่าย
วิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุข
ภาคใต้. 2562; 6(2): 81-90.
11. จิราภรณ์ จันทร์แก้ว, พรนภา หอมสินธุ์
และรุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวชน. ปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์กับการทดลองสูบบุหรี่ของ
นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
จังหวัดปทุมธานี. วารสารพยาบาลศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2558. 27(2):
99-109.
12. ธิตี บุตตาน้อย, สุทิน ชนะบุญ และเบญญาภา
กาลเขว้า. พฤติกรรมการสูบบุหรี่และ
ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น.
รายงานการวิจัย ของวิทยาลัยการ
- สาธารณสุขสิรินธรจังหวัดขอนแก่น.
2560.
13. อรุณ จีรวัดน์กุล. สถิติทางวิทยาศาสตร์
สุขภาพเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ:
วิทย์พัฒน์; 2556.
14. Best, J.. W. Research in Education.
(3 rd ed). New Jersey: Prentice hall
Inc; 1977.